

Rapport

Klankonflikter i De palestinske områdene

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Rapportene er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2008

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Clan conflicts and conflict resolution outside the formal justice system is widespread in the Palestinian territories, especially in Gaza and the Hebron district in the West Bank. This is partly because the court system and police forces set up by the Israeli occupying power lacked credibility. In addition, the Palestinian authority made use of and encouraged the informal justice system. During the last Palestinian uprising, the clans in Gaza became armed, formed clan based militias and engaged in clan feuding using firearms. Hamas managed to put an almost complete stop to the armed feuding between clans after their takeover in Gaza in June 2007. However, some of the clans are still armed and make up an important source of power.

SAMMENDRAG

Klankonflikter og konflikthåndtering utenfor det formelle rettssystemet er utbredt i De palestinske områdene, særlig på Gazastripen og i Hebron-området på Vestbredden. Dette har blant annet sammenheng med at den israelske okkupasjonsmaktens rettssystem manglet autoritet og at selvstyremyndighetene støttet seg på det uformelle konflikthåndteringssystemet i sin rettshåndhevelse. I løpet av den siste intifadaen ble klanene i Gaza i økende grad bevæpnet og klanbaserte militser begynte å gjøre opp klanfeider med skytevåpen. Hamas klarte langt på vei å stoppe denne utviklingen etter maktovertakelsen i Gaza i juni 2007, men en del av klanene er fremdeles bevæpnet og utgjør en maktfaktor.

INNHold

1. Innledning	7
2. Klansystemet i De palestinske områdene	8
2.1 Palestinske familiekonstellasjoner.....	8
2.2 Ære, selvjustis og klankonflikter	9
2.3 Det tradisjonelle konflikthåndteringssystemet	10
2.4 Forlik og ”straffeutmålinger”	11
3. Klansystemets utvikling de siste tiårene	12
3.1 Den israelske okkupasjonen	12
3.2 Den første intifadaen (1987-1993)	12
3.3 De palestinske selvstyremyndighetene	13
3.4 Den andre Intifadaen (fra 2000)	13
3.4.1 <i>De palestinske valgene</i>	14
3.4.2 <i>Bevæpningen av hamulaene</i>	14
3.4.3 <i>Mekka-avtalen – mars 2007</i>	16
3.4.4 <i>Klansystemet etter Hamas maktovertakelse i Gaza</i>	16
4. Klankonfliktenes og konflikthåndteringsens utbredelse og omfang	18
4.1 Klankonfliktenes utbredelse	18
4.2 Ulike gruppers tilbøyelighet til å ty til vold	19
4.3 Hvem er utsatt for klanbasert vold?.....	19
4.4 Det uformelle rettssystemet og æresrelatert vold mot kvinner	20
5. Referanser	21

1. INNLEDNING

Familie- og klankonflikter, og konflikthåndtering utenfor det formelle rettssystemet, er utbredt i De palestinske områdene. I løpet av den siste intifadaen har man også sett at klanene i Gaza i økende grad har bevæpnet seg og at klanfeider har blitt utkjempet med skytevåpen. Klanene har også blitt trukket inn i partipolitikken og i de væpnede konfliktene mellom ulike palestinske fraksjoner.

Dette temanotatet gir en beskrivelse av klanstrukturene, klankonfliktene og mekanismer for konflikthåndtering i det palestinske samfunnet. Det gis også en beskrivelse av klankonfliktenes utvikling de siste tiårene, med vekt på endringene som inntraff på Gazastripen i forbindelse med Hamas maktovertakelse i juni 2007.

Kildematerialet til temanotatet bygger dels på offentlig tilgjengelige informasjon, i form av skriftlige publikasjoner og online publikasjoner, og dels på intervjuer med forskere og representanter for internasjonale organisasjoner og lokale menneskerettsorganisasjoner foretatt under en factfinding-reise til Israel og Vestbredden mellom 2. og 9. mars 2008. Factfinding-delegasjonen besto av Dominic M. O'Fahey fra UDI, Jannike Eggen fra UNE og Aslak Vardund fra Landinfo. I tillegg har Landinfo intervjuet to palestinere fra Gazastripen bosatt i Norge som har erfaring med hvorledes klansystemet fungerer. Disse ønsket, i likhet med en av samtalepartnerne fra factfinding-reisen, å være anonyme og er derfor ikke gjengitt med navn i denne rapporten.

2. KLANSYSTEMET I DE PALESTINSKE OMRÅDENE

2.1 PALESTINSKE FAMILIEKONSTELLASJONER

Mange steder i Midtøsten består restene etter gamle klan- og stammestrukturer. I enkelte områder er strukturene relativt intakte. Andre steder har de antatt nye former. Det finnes også områder hvor stammestrukturene har forsvunnet helt. I De palestinske områdene finnes stammer eller stammekonføderasjoner kun blant beduinene, men mindre klanstrukturer eksisterer også blant de bofaste som utgjør majoriteten av den palestinske befolkningen.¹ De bofaste (arabisk: *hadari*) er organisert i individuelle hushold (arabisk: *bayt*, fl. *buyut*) som inngår i storfamilier (arabisk: *aila*, fl. *ailat*). Storfamiliene inngår i sin tur i familiesammenslutninger eller klaner (arabisk: *hamula*, fl. *hamail*). Hamulaene varierer i størrelse fra et par dusin eller et par hundrede individer til mange tusen mennesker. Medlemmene av en hamula er ikke nødvendigvis i slekt med hverandre, men de ulike storfamiliene (*ailat*) i hamulaen knyttes ofte til en felles stamfar, fiktiv eller ekte, fem-seks generasjoner tilbake (Crisis Group 2007, s. 1; Dawood 2003, s. 133).

Systemet med hamulaer eksisterer i alle deler av De palestinske områdene, men deres påvirkningskraft og betydning for enkeltmedlemmene varierer fra sted til sted og fra hamula til hamula. Generelt har systemet størst betydning på Gazastripen og i Hebron-området sør på Vestbredden (Birzeit University 2006).

Hamulaene ledes normalt av en enkelt person, en *mukhtar* (fl. *makhatir*). På landsbygda har det vært vanlig at mukhtaren i den største og mektigste hamulaen også er mukhtar for hele landsbyen.² Palestinerne som måtte flykte fra Israel i 1948 tok disse strukturene med seg til sine nye boplasser. I mange tilfeller bosatte flyktninger fra bestemte landsbyer seg sammen i bestemte områder innenfor flyktingleirene. En konsekvens av dette er at man innenfor en og samme flyktingleir finner flere ulike ”landsbyer” med sine respektive hamulaer og mukhtarer.³

¹ Den palestinske befolkningen kan deles inn i to atskilte grupper; beduiner (arabisk: *badawi*) og bofaste i urbane eller rurale områder (arabisk: *hadari*), hvorav sistnevnte er den klart største gruppen. På Vestbredden er det få beduiner, men på Gazastripen utgjør de om lag 25 % av befolkningen. Beduinene i Gaza er delt inn i seks store stammekonføderasjoner (arabisk: *saff*, fl. *sufuf*) som hver består av flere stammer (arabisk: *ashira*, fl. *ashair*) (Crisis Group 2007, s. 1).

² Begrepet *mukhtar* betyr direkte oversatt ”den som er valgt” eller ”den som er foretrukket”, og benyttes ofte også som betegnelse på et landsbyoverhode eller landsbyens ordfører.

³ Blant palestinerne går det et skille mellom den opprinnelige befolkningen på Vestbredden og Gazastripen som normalt betegnes innbyggere (arabisk: *muwatin* fl. *muwatinun*), og flyktningene fra krigen i 1948 (arabisk: *laji* fl. *lajiyun*). På Gazastripen utgjør flyktningene om lag to tredjedeler av befolkningen. Man finner innbyggere og flyktninger både blant beduinene (*badawi*) og blant den fastboende befolkningen (*hadari*) (UNRWA 2008).

Medlemmene i en hamula bor ofte i det samme geografiske område, det være seg i samme landsby eller i samme nabolag i byene. Det er også vanlig at medlemmene i en bestemt hamula arbeider sammen innenfor en og samme næringsvei eller bransje, og at nye arbeidstakere rekrutteres fra samme familie eller hamula. På den måten fungerer mange hamulaer også som velferdssystem eller sosiale sikkerhetsnett (Crisis Group 2007, s. 6).⁴

2.2 ÆRE, SELVJUSTIS OG KLANKONFLIKTER

I dagens palestinske samfunn kan konflikter mellom enkeltindivider utvikle seg til konflikter mellom hamulaer. Ved slike konflikter er bruken av selvjustis utenfor det formelle rettssystemet utbredt. Crisis Group beskriver systemet på følgende måte:

Kinship networks operate a self-regulatory system, whose driving forces are preservation of the clan's honour (sharaf) and reputation, and the interests of individual members – which are not always consistent. Clan ethics require the defence of its members, offering protection in a society where the formal judiciary has at best partial reach. The obligation is underpinned by an "all for one, one for all" covenant of honor (mithaq sharaf). The mithaq, which can be a document many pages long, is signed by the leaders of individual clan families and serves as a constitution of sorts. (Crisis Group 2007, s.7).

Konflikter mellom klaner kan ofte utløses av rene bagateller. Ifølge en palestiner fra Gaza bosatt i Norge som Landinfo intervjuet i januar 2008, finnes det nyere eksempler fra Gaza på at klankonflikter som til sist krevde menneskeliv ble utløst av en fornærmende bemerkning fremsatt etter et trafikkuhell.

Rasjonale bak denne typen eskalerende konflikter er at en fornærmelse mot et medlem av hamulaen eller klanen må hevnes (*thar*) ved å påføre den andre part en like stor eller større fornærmelse. Dette kan utløse en voldsspiral fordi ingen av partene vil være den første til å bøye av. Opprettholdelse eller gjenopprettelse av hamulaens ære er en sentral faktor ved konflikter. Svakheter eller ettergivenhet sidestilles med tap av hamulaens kollektive ære (Crisis Group 2007, s.7).

⁴ Ordet *hamula* kan oversettes med "å bære" eller "bringe med seg", og gir assosiasjoner til den hjelp og bistand menn fra samme hamula er forpliktet til å bringe til hverandre (Dawood 2003, s. 133).

2.3 DET TRADISJONELLE KONFLIKTHÅNTERINGSSYSTEMET

Side om side med det offisielle domstolsvesenet, har det utviklet seg et tradisjonelt konflikthåndteringssystem som baserer seg på at medlemmer av klanene som er i konflikt forsøker å forhandle seg frem til en løsning gjennom en forlikskomiteé (*lajnat islah* fl. *lijan islah*). Komiteene består av representanter for de berørte klanene eller personer som disse utpeker. Det kan også forekomme at flere ulike komiteer er involvert i meklingsforsøk rundt en og samme sak. Normalt vil klanene utpeke en meklingsmann (arabisk: *rajul islah* fl. *rijal islah*) som er uavhengig av de to klanene til å forhandle og eventuelt lede en forlikskomiteé. Det finnes en egen gruppe menn med god kjennskap til tradisjonell rett (*urf*) som har spesialisert i denne typen konflikthåndtering. Statusen som meklingsmann (*rajul islah*) er forbundet med spesifikke familier og går ofte i arv fra far til sønn (Birzeit University 2006; Crisis Group 2007, s. 8).

Forlikskomiteene og meklingsmennene forsøker å mekle mellom klanene for å skape forsoning (*sulh*). De baserer denne meklingen på tradisjonell rett (*urf*) som er forskjellig den offisielle lovgivningen. Ifølge en palestiner fra Gaza med erfaring fra arbeid i forlikskomiteer som Landinfo intervjuet i januar 2008, bygger den tradisjonelle retten på en rekke ulike lovklider. De viktigste kildene er før-islamske tradisjoner, beduinertradisjoner eller beduinsk stammelov og sharia, dvs. islamsk lov, i tillegg til eksisterende formell lovgivning.

Forhandlingene om forsoning foregår gjennom en bestemt prosess med ulike ritualiserte stadier. Det første stadiet er en våpenhvile (*hudna*). Etter tradisjonen varer denne tre og en tredjedels dag. I løpet av denne perioden vil partene erklære at de er rede til å finne en løsning på konflikten. Våpenhvilen følges av en såkalt *atwa* hvor gjerningsmannens klan innrømmer skyld og sier seg rede til å betale kompensasjon. Ofte betales også deler av den endelige fastsatte erstatningen under en *atwa*. En *atwa* kan også fornyes på et senere tidspunkt. Etter tradisjonen begrenser en *atwa* den andre parts muligheter til å ta hevn, men det finnes flere eksempler fra Gaza på at dette ikke blir etterfulgt i praksis. En *atwa* gir i sin tur anledning til å gå inn i forhandlinger om en endelig slutt på konflikten (*sulh*). En *sulh* avsluttes gjerne med at den endelige avtalen (*kifala*) skrives ned, undertegnes og fordeles til partene som så sverger på at de vil holde seg til avtalen (Birzeit University 2006, s.152-153; Crisis Group 2007, s. 8).

2.4 FORLIK OG "STRAFFEUTMÅLINGER"

En forlikskomiteé kan sammen med de involverte partene bli enige om erstatning eller blodpenger (*diyya*). Man kan også bli enige om å "idømme" straff til den som blir oppfattet som den skyldige part. Den mest utbredte formen for straff, som gjerne idømmes sammen med en redusert erstatningssum, er forvisning fra vedkommendes nabolag (*jawla*). En annen utbredt form for straff er fengsling i et av selvstyremyndighetenes fengsler eller i en privat "fengselscelle". Legemsstraff forekommer også, selv om dette sjeldent blir offisielt sanksjonert av forlikskomiteene. På Gazastripen ligger for tiden erstatningssummene på 30 000 dollar for uaktsomt drap, 60 000 dollar for uaktsomt drap uten forvisning (*jawla*) og 90 000 dollar for mord (Crisis Group 2007, s. 9).

3. KLANSYSTEMETS UTVIKLING DE SISTE TIÅRENE

Klankonflikter og tradisjonell konflikthåndtering har eksistert lenge, men har endret seg over tid i takt med den sosiale og politiske utviklingen. Skiftende regimer har favorisert visse klaner på bekostning av andre, og dette har påvirket hvorledes klanstrukturene har utviklet seg. Likeledes har perioder med relativ lovløshet grunnet mangel på et sterkt nærvær av sentralmakten bidratt til å styrke betydningene av den tradisjonelle konflikthåndteringen (Birzeit University 2006; Crisis Group 2007).

3.1 DEN ISRAELSKE OKKUPASJONEN

I perioden fra den israelske okkupasjonen av Gaza og Vestbredden i 1967 og frem til den første intifadaen som brøt ut i 1987, vokste betydningen av det tradisjonelle konflikthåndteringssystemet fordi befolkningen i stor grad manglet tiltro til okkupasjonsmaktens offisielle domstolsapparat (Birzeit University 2006). På samme tid ble imidlertid klanstrukturene, og den tradisjonelle overklassens autoritet undergravet gjennom de nye inntektsmulighetene som åpnet seg gjennom arbeid i Israel. Dette kom ikke minst flyktningfamiliene til gode (Crisis Group 2007, s.2)

3.2 DEN FØRSTE INTIFADAEN (1987-1993)

Med den første intifadaen økte behovet for det tradisjonelle konflikthåndteringssystemet. Opprørets politiske ledelse, The Unified National Leadership of the Uprising (UNLU), oppfordret til boikott av okkupasjonsmaktens institusjoner, herunder domstolene og politiet. Palestinske polititjenestemenn som arbeidet for det israelske politiet i de okkuperte områdene ble oppfordret til, og etter hvert presset til, å gå av, og behovet for et alternativ til den formelle myndighetsutøvelsen presset frem en større rolle for det tradisjonelle konflikthåndteringssystemet, godt hjulpet av de palestinske paramilitære motstandsgruppene som sto klare til å håndheve beslutningene som ble fattet av komiteene (Birzeit University 2006, s. 36; Lia 2006 s.45-46). Konflikthåndteringen ble ytterligere formalisert under den første intifadaen, og antall personer som beskjeftiget seg med konflikthåndtering økte. De første konflikthåndteringskomiteene (lijan islah) skriver seg fra denne perioden. Samtidig førte intifadaen med seg et maktskifte innenfor den tradisjonelle konflikthåndteringen fra familiene som tradisjonelt hadde blitt assosiert med denne typen praksis til konflikthåndteringskomiteer ledet av de palestinske motstandsgruppene. Nye sosiale lag ble involvert i komiteene og betydningen av familie og arv avtok på bekostning av tilknytning til motstandskampen. Disse nye komiteene involverte seg særlig i saker hvor en av partene i en konflikt hadde blitt beskyldt for kollaboratørvirksomhet. Det ble etter hvert også opprettet egne komiteer som skulle gå gjennom saker som gjaldt utenomrettslige henrettelser, da dette hadde blitt et økende problem (Birzeit University 2006, s. 37; Lia 2006, s. 47, 74).

3.3 DE PALESTINSKE SELVSTYREMYNDIGHETENE

I en studie gjennomført av Birzeit University (2006) oppgir enkelte av konflikthåndteringsmennene som ble intervjuet at deres betydning avtok etter at selvstyremyndighetene tok over på grunn av innføringen av et nytt formelt system for rettshåndhevelse. Samtidig er det på det rene at selvstyremyndighetene samarbeidet med, og bistod konflikthåndteringskomiteene på flere ulike måter. Forlikskomiteer ble utstyrt med offisielle papirer som skulle lette deres arbeid, og de nye politistyrkene hjalp til med å håndheve komiteenes beslutninger.

I 1994 opprettet president Yasser Arafat "Tribal Affairs Department" som skulle ha oppsyn med det tradisjonelle konflikthåndteringssystemet. Det ble også opprettet en sentral forlikskomité samt spesialiserte avdelinger i de ulike fylkene med spesialkompetanse på tradisjonell rett (*urf*). I Gaza begynte sågar selvstyremyndighetene å betale blodpenger (*diyya*) for å stagge lokale uroligheter og for å knytte lojalitetsbånd (Birzeit University 2006, s. 37-38; Crisis Group 2007, s. 2-3).

De nye sikkerhetstjenestene ble i økende grad avhengige av familienettverk. Politiet og sikkerhetstjenestene henvendte seg oftere til hamulaen når de skulle foreta arrestasjoner for å lette sitt arbeid. Et annet tegn på avhengighet til klansystemet var det faktum at mange ledere i selvstyreadministrasjonen foretrakk å rekruttere medlemmer fra egen hamula til den tjenesten eller avdeling de ledet. Dette førte til at de ulike tjenestene ble assosiert med og dominert av bestemte hamulaer (Crisis Group 2007, s. 3).

3.4 DEN ANDRE INTIFADAEN (FRA 2000)

Under den andre intifadaen som brøt ut i 2000 økte voldsnivået kraftig, både mellom israelske militærstyrker og palestinere og internt mellom palestinere. Palestinsk infrastruktur og selvstyremyndighetenes institusjoner ble ødelagt som følge av israelske militære operasjoner og bombetokter i De palestinske områdene. Politiets og sikkerhetsstyrkenes makt og innflytelse ble svekket og domstolenes arbeid gikk i stampe. Dette bidro indirekte til at befolkningen i enda større grad enn tidligere støttet seg på forlikskomiteenes arbeid. Intifadaen fikk imidlertid også negative konsekvenser for dem som arbeidet med tradisjonell konflikthåndtering fordi ulike militser begynte å blande seg inn i arbeidet til forlikskomiteene i forsøk på å påvirke utfallet av meklingsarbeidet (Birzeit University 2006, s. 38; Al-Mezan 2007, s. 8).

3.4.1 De palestinske valgene

De palestinske kommunevalgene i 2004 og 2005 og valget til palestinsk nasjonalforsamling i 2006, bidro til å forsterke hamulaenes innflytelse ved at de politiske grupperingene forsøkte å sikre seg klanledernes, og dermed deres respektive klaners stemmer. Disse forsøkene feilet, men bidro til å styrke individuelle klaners makt ved at klanlederne i mange tilfeller "solgte seg" og dermed stemmene til medlemmer av egen klan, til høystbydende. På Gazastripen satte politiske partier ofte opp kandidater fra store klaner på sine lister for å vinne klanenes stemmer. De individuelle klanmedlemmenes partisympati var ikke nødvendigvis sammenfallende med mukhtarens, men mange følte likevel en moralsk plikt til å stemme på sin egen klanleder (Crisis Group 2007 s. 4, 9).

3.4.2 Bevæpningen av hamulaene

Under den andre intifadaen ble store mengder håndvåpen spredt blant sivilbefolkningen. Selvstyremyndighetens manglende evne til å opprettholde lov og orden fikk mange til å gå til anskaffelse av håndvåpen for å forsvare seg. På grunn av israelsk ødeleggelse av palestinske politistasjoner ble polititjenestemennene beordret til å ta med seg sine tjenestevåpen hjem. Dette ledet i sin tur til at våpnene ble benyttet til å forsvare familienes interesser. På Gazastripen ble mektige hamulaer på denne måten bevæpnet, og i realiteten forvandlet til familiestyrt militser. Selvstyremyndighetene forsøkt på å disiplinere polititjenestemenn og medlemmer av sikkerhetsstyrkene som deltok i familiefelder feilet, da tjenestemennenes lojalitet til klanene var sterkere enn til selvstyremyndighetene.

Mange klanledere i Gaza mistet etter hvert makt og innflytelse på bekostning av yngre klanmedlemmer som ikke hadde de samme motforestillingene mot å bruke våpen. Klankonflikter ble tidligere løst av klanenes eldste gjennom forhandlinger. I de tilfellene hvor forhandlinger ikke førte frem kunne man i verste fall risikere slåsskamper hvor folk ble banket opp med stokker. Dette endret seg med den andre Intifadaen. Familiefeldene i Gaza ble nå utkjempet i gatene med automatvåpen og RPGer. Selv hamulaer som ikke hadde tradisjon for å involvere seg i voldelige familiefelder opplevde at de yngre medlemmene bevæpnet seg og tok til å involvere seg i konflikter på egne premisser (Crisis Group 2007, s. 3-4; Al-Mezan 2007, s. 8-15).

På Gazastripen dannet hamulaenes bevæpnede ungdommer egne militser for å forsvare sine interesser ovenfor selvstyremyndighetene og ovenfor andre hamulaer. Det utviklet seg en kultur hvor de bevæpnede ungdommene tok med seg våpen til forhandlingsmøter for å skremme motparten. Militsene begynte også å skaffe klanmedlemmene offentlige tjenester som selvstyremyndighetene ikke lenger var i stand til å forsørge, slik som strømtilførsel og telefonlinjer til egne nabolag og tilgang til helsetjenester. Slike offentlige tjenester ble ofte skaffet til veie gjennom trusler om våpenbruk (Crisis Group 2007, s. 10-11).

Mange klanbaserte militsmedlemmer på Gazastripen solgte sine tjenester til mer enn én oppdragsgiver, herunder til de politiske partiene og deres militsgrupper.⁵ Andre klaner involverte seg i kriminell virksomhet slik som smugling, innkreving av beskyttelsespenger, kidnappinger og sågar leiemord. Atter andre utnyttet de lovløse tilstandene ved å plyndre eller legge beslag på offentlige eiendommer, noe som ble særlig utbredt etter at de jødiske bosettingene på Gazastripen ble evakuert i 2005. Regelrette angrep på offentlige institusjoner var heller ikke uvanlig. En del familier truet og angrep domstolene for å presse gjennom løslatelse av egne klanmedlemmer. Også kidnappinger av utlendinger ble gjennomført for å oppnå innrømmelser fra myndighetene. Domstolene ga for det meste etter, noe som bidro til å svekke selvstyremyndighetenes autoritet ytterligere (Crisis Group 2007, s. 3-4, 11; Al-Mezan 2007, s. 12-20, 25).

Stridighetene mellom Hamas og Fatah og deres aktive forsøk på å rekruttere de klanbaserte militsene inn i egne rekker bidro til å trekke klanene inn i den politiske konflikten på en slik måte at enkelte klaner i stor grad identifiserte seg med den ene eller den andre part (Crisis Group 2007, s. 12). Ifølge samfunnsforskeren Muin Rabbani som Landinfo snakket med under fact-findingreisen til De palestinske områdene i mars 2008, vil imidlertid aldri en bestemt klan helt og holdent identifisere seg med et bestemt politisk parti eller med en bestemt militant gruppe. Klaner, politiske grupperinger og de militante gruppene kan være overlappende, men er aldri helt sammenfallende.⁶

3.4.3 Mekka-avtalen – mars 2007

I mars 2007 undertegnet Fatah og Hamas den såkalte Mekka-avtalen hvor man ble enige om en våpenhvile samt opprettelsen av en samlingsregjering. Våpenhvilen feilet og stridighetene mellom de to partene blusset opp igjen og kulminerte med Hamas maktovertagelse i Gaza i juni samme år (Europa World Plus 2008). Mange hamulaer spilte imidlertid en modererende rolle i perioden etter Mekka-avtalen. Klanledere fra samme område kom sammen og undertegnet avtaler som erklærte støtte til Mekka-avtalen og som forbød egne klanmedlemmer å delta i de væpnede sammenstøtene i klanenes nabolag. Resultatet var at mange klanbaserte militsgrupper unnlot å delta i urolighetene i juni (Crisis Group 2007, s. 12).

⁵ Kjente eksempler er The Popular Resistance Committees (PRC) som ble stiftet av den tidligere Fatah-lederen Jamal Abu Samhadana fra Abu Samhadana-klanen i Rafah, og Army of Islam, stiftet av Mumtaz Dughmush fra Dughmush-klanen i Gaza city. Mumtaz Dughmush hadde bakgrunn fra sikkerhetstjenesten "Preventive Security", men forlot organisasjonen og var med på å stifte PRC i 2000 hvor han også ble nestleder. I 2005 forlot han og hans tilhengere PRC og stiftet Army of Islam. Militære styrker fra Hamas, PRC og Army of Islam gjennomførte sammen et angrep inn i Israel sommeren 2006 for å hevne drapet på Jamal Abu Samhadana. Angrepene resulterte i den mye omtalte kidnappingen av den israelske soldaten Gilad Shalit (Crisis Group 2007, s.11). Army of Islam var også ansvarlige for å kidnappe den britiske BBC-journalisten Allan Johnston som først ble løslatt etter massivt press fra Hamas etter at Hamas tok over makten i Gaza sommeren 2007 (Europa World Plus 2008)

⁶ Army of Islam og Dughmush-klanen er overlappende. Likeledes assosieres Hillis-klanen i Gaza med Fatah og Kilani-klanen på Vestbredden med DFLP, men også her finnes det, ifølge Muin Rabbani, medlemmer som tilhører andre politiske grupperinger.

3.4.4 Klansystemet etter Hamas maktovertakelse i Gaza

I juni 2007 klarte Hamas sin militære gren, al-Qassambrigadene, og Hamas Executive Force å ta kontroll over Gazastripen og slå ned all militær motstand fra Fatah og andre grupper inkludert klanbaserte militser. Hamas gikk straks etter inn for å stoppe klanenes utallige blodfeider. Etter at medlemmer av Bakr-klanen skjøt mot Executive Force-vakter utenfor et sykehus i Gaza city, omringet Hamas Bakrs nabolag i Gaza city, stengte av vann og elektrisitetstilførselen, hindret mat i å komme inn og drepte ni av deres medlemmer. Flere av klanlederne flyktet til Egypt med båt, og de som var igjen måtte overgi seg og levere fra seg sine våpen. Denne ydmykelsen tjente som en advarsel for andre klaner om å avstå fra å sette seg opp mot Hamas. I en lignende episode noen uker senere ble Army of Islam, som har nære bånd til Dughmush-klanen i Gaza by, tvunget av Hamas til å sette fri den britiske BBC journalisten Allan Johnston (Crisis Group 2007, s. 15).

Hamas satte samtidig i gang en storstilt kriminalitetsbekjempende kampanje på Gazastripen. Man begynte å samle inn våpen fra private hender. Klaner som satte seg opp mot Hamas ble tvunget til å gi fra seg sine våpen. Militærgrupper som bar våpen i offentlighet ble stoppet. Samtidig fjernet man uautoriserte sjekkpunkter. Grupper som krevde betaling for sikker ferdsel på visse veistrekninger ble stoppet. Voldelige feider mellom klaner ble også stanset, og de involverte ble fratatt sine våpen og fengslet (Crisis Group 2007, s. 16).

For første gang ble Gaza styrt av lokale krefter som ikke behøvde å støtte seg på eller favorisere visse lokale klaner for å beholde makten. Hamas-medlemmene viste også en usedvanlig stor grad av disiplin og favoriserte ofte partiet fremfor familien og klanen (Crisis Group 2007, s. 17). Dette hadde sammenheng med bevegelsens ideologi som er tuftet på, og som favoriserer Sharia fremfor tradisjonell stammelov (Birzeit University 2006). Crisis Group beskriver fenomenet på følgende måte:

Indeed, Hamas cadres – often trained in religious institutions – espouse an ideology which is not just independent of but hostile to clan loyalties. On theological grounds, Islam is their family, or brotherhood; on social and political ones, the movement has no patience for rival hierarchies. (Crisis Group 2007, s. 17).

Til tross for at Hamas fikk kontroll over hele Gazastripen, både militært og politisk, klarte de ikke å gjøre av med klanstrukturene og enkelte sterke hamulaers innflytelse. Flere klaner har beholdt sine våpen, og det har flere ganger blitt rapportert om at politi- og sikkerhetsstyrker ikke har klart å gjennomføre arrestasjoner innenfor nabolagene til visse sterke hamulaer uten deres godkjennelse (Crisis Group 2007, s. 19).

I september 2007 kom det til voldsomme sammenstøt mellom Executive Forces og medlemmer av Hillis-klanen i Gaza city etter at Executive Force-medlemmer forsøkte å arrestere medlemmer av Hillis. Sammenstøtene endte med at partene undertegnet en skriftlig våpenhvile hvor Hillis gikk med på å unnlate å bære våpen i offentlighet samt å levere fra seg enkelte våpen og kjøretøyer registrert i selvstyremyndighetens navn. Til gjengjeld ble ingen medlemmer av klanen pågrepet (Crisis Group 2007, s. 19).

Ifølge en ansatt ved en av de internasjonale organisasjonene i Gaza som Landinfo snakket med under fact-finding reisen i mars 2008, håndhever Hamas i dag "røde linjer" som klanene og deres væpnede medlemmer ikke tillates å overskride. Klanene får ikke utfordre Hamas' myndighetsutøvelse i Gaza. De får ikke involvere seg i narkotikasmugling eller annen kriminell virksomhet, og de gis ikke anledning til å ta del i den væpnede motstanden mot Israel. Mange av klanene er imidlertid fremdeles bevæpnet og de utgjør fremdeles en maktfaktor. Hamas er derfor tvunget til å overveie nøye når det er klokt å bruke makt ovenfor klanene.

Ifølge Nicolas Pelham i Crisis Group som Landinfo snakket med under factfinding-reisen i mars 2008, har man ikke sett store sammenstøt mellom Hamas-styrker og bevæpnede klaner etter konfrontasjonen med Hillis høsten 2007. Det kom imidlertid til mindre sammenstøt med medlemmer av Dughmush ved nyttår. I november og desember 2007 dukket fenomenet med klankonflikter utkjempet med våpen opp igjen i Gaza, dog ikke i samme omfang som i tiden før Hamas' maktovertakelse i juni 2007. Ifølge en oversikt utarbeidet av den palestinske menneskerettighetsorganisasjonen Palestinian Human Rights Monitoring Group (PHRMG) var minst 9 av dødsfallene som skyldes bruk av skytevåpen i Gaza i februar og mars 2008 relatert til klankonflikter (PHRMG 2008).

4. KLANKONFLIKTENES OG KONFLIKTHÅNDTERINGENS UTBREDELSE OG OMFANG

Det uformelle rettssystemets sterke posisjon i det palestinske samfunnet skyldes bl.a. at det formelle domstolsvesenet og den rettshåndhevende myndighet ikke har fungert tilstrekkelig. Den uformelle konflikthåndteringen er til sammenligning ofte rask og effektiv. Meklingsmennene er tilgjengelige og tar kun små provisjoner. Domstolene derimot har slitt med lang saksbehandlingstid og et etterslep av straffesaker. Som vist i foregående kapitler, har også domstolene blitt utsatt for og gitt etter for press fra mektige klaner og dermed mistet ytterligere omdømme. Den fornærmede part vil oftere kunne nå frem med sitt klagemål og oppleve en form for rettferdighet ved å ty til det uformelle konflikthåndteringssystemet i stedet for å anmelde en sak til politiet (Crisis Group 2007, s. 8). Det er for øvrig ikke uvanlig at konflikthåndtering skjer gjennom en kombinasjon av det tradisjonelle systemet og offentlig myndighet (Birzeit University 2006).

Ifølge en ansatt ved en av de internasjonale organisasjonene i Gaza, endret dette seg noe etter at Hamas tok makten i Gaza i juni 2007. Hamas har klart å reformere domstolsapparatet. Alle straffesaker blir nå ført for retten innen rimelig tid, og man har begynt å jobbe inn etterslepet skapt av forgjengerne.

4.1 KLANKONFLIKTENES UTBREDELSE

Som vist i foregående kapitler, er det uformelle konflikthåndteringssystemet svært utbredt i De palestinske områdene. Fenomenet finnes overalt, men er i dag særlig utbredt på Gazastripen og i Hebron-området på Vestbredden. Ifølge Muin Rabbani, har man i Hebron lange og sterke tradisjoner for konflikthåndtering, og det er sjeldent at konflikten ender med vold og blodhevn. Samtidig har klanlederne anstrengt seg for ikke å la konflikten mellom Hamas og Fatah spille over i klankonflikter, slik man har sett eksempler på i Gaza.

Som vist i foregående konflikter, har voldelige konflikter mellom klaner økt i omfang i Gaza i løpet av den siste intifadaen. Al-Mezan Center for Human Rights (2007) har summert opp de menneskelige kostnadene ved de væpnede sammenstøtene mellom palestinere i Gaza i perioden 2003 til 2006. Tallene viser en klart økende tendens fra 18 døde og 111 sårede i 2003, til 252 døde og 1226 sårede i 2006. Av disse regner Al-Mezan med at 90 personer døde og 336 ble såret som en direkte følge av familiefæder fra 2003 til 2006.

Som nevnt, har Hamas langt på vei lyktes med å stanse lovløsheten i Gaza, inkludert klankonflikter utkjempet med våpen. En oversikt utarbeidet av den israelske menneskerettighetsorganisasjonen B'Tselem viser at antall drepte palestinere som følge av interne palestinske konflikter avtok drastisk etter Hamas maktovertakelse i Gaza i juni 2007 (B'Tselem 2008). Klankonflikter som involverer bruk av skytevåpen har imidlertid ikke forsvunnet helt. Som nevnt, ble klankonflikter igjen utkjempet med skytevåpen mot slutten av 2007 og i begynnelsen av 2008, dog ikke i samme omfang som før Hamas maktovertakelse i juni.

4.2 ULIKE GRUPPERS TILBØYELIGHET TIL Å TY TIL VOLD

Ifølge en palestiner med erfaring fra arbeid i konflikthåndteringskomiteer i Gaza som Landinfo intervjuet i januar, er visse klaner i Gaza mer tilbøyelige til å anse blodhevn som et reelt alternativ enn andre. Klanmedlemmenes sosiale status og utdanning er med på å bestemme dette. Personer i høyere sosiale lag med høy utdanning vil sjeldnere anse blodhevn som et alternativ fordi dette ikke er forenelig med deres holdninger og opplevelse av rett og galt. En studie foretatt av Birzeit University (2006) viser at sosial status har innvirkning på hvorledes konflikter utvikler seg og hvorledes de blir løst. Heumulaens størrelse, økonomiske posisjon og forbindelser til selvstyremyndighetene eller politiske fraksjoner er med på å bestemme utfallet av en konflikt (Birzeit University 2006, s.108). Samfunnsforskeren Muin Rabbani advarte imidlertid mot å overforenkle bildet. Til tross for at visse klaner og klanledere har rykte på seg for å ty til vold oftere enn andre, kan det godt skje at "fredelige" klaner havner i konflikt. Likeledes kan konflikter som involverer klaner med et aggressivt rykte finne fredelige løsninger.

4.3 HVEM ER UTSATT FOR KLANBASERT VOLD?

Når blodfeider mellom klaner først oppstår og forsøk på mekling ikke fører frem, er det ikke nødvendigvis den eller de som startet konflikten som risikerer reaksjoner fra motparten. Den æreskodeks som hamulaene forholder seg til, tilsier at det må påføres en like stor eller større skade på motparten for å gjenopprette ære (Crisis Group 2007, s. 7). Ifølge Shawan Jabarin i Al-Haq er det i utgangspunktet likegyldig hvem i klanen som drepes så lenge reaksjonen oppfattes som like stor eller større enn den skade som ble påført av motparten. Det finnes eksempler på at man bevist har valgt seg ut den med høyest utdanning og anseelse i motpartens familie, for på den måten å påføre den andre part størst mulig skade.

4.4 DET UFORMELLE RETTSSYSTEMET OG ÆRESRELATERT VOLD MOT KVINNER

De som arbeider med tradisjonell konflikthåndtering (rijal islah) involverer seg sjelden i interne familiære saker, men har fokus på konflikter mellom ulike familier eller klaner. Systemet med tradisjonell konflikthåndtering er dermed ikke egnet til å beskytte kvinner mot vold innenfor familien. Den tradisjonelle konflikthåndteringen blir imidlertid ofte koblet inn i saker som gjelder såkalt "æresdrap", dvs. hvor en kvinne risikerer å bli drept som følge av at hun anses å ha svertet familiens ære gjennom sin atferd. Konflikthåndteringsmennene vil av og til forsøke å forhandle frem en løsning som innebærer at familien garanterer for disse kvinnenes sikkerhet, eller at de finner et familiemedlem som kvinnen kan flytte til og som kan gi henne beskyttelse. Samtidig er det klart at konflikthåndteringsmennene ofte sympatiserer med mennene i familien og med deres forståelse av æresbegrepet, noe som ikke tjener til å beskytte utsatte kvinner (Human Rights Watch 2006, s. 70-71).

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Birzeit University, 2006. *Informal Justice: Rule of Law and Dispute Resolution in Palestine. National Report on Field Research Results*. Birzeit University. Tilgjengelig fra: http://lawcenter.birzeit.edu/iol/en/index.php?action_id=211 [lastet ned 22. januar 2008]
- B'Tselem, 2008. *Statistics. Fatalities*. Jerusalem: B'Tselem. Tilgjengelig fra: <http://www.btselem.org/English/Statistics/Casualties.asp> [lastet ned 2. juli 2008]
- Crisis Group, 2007. *Inside Gaza: The Challenge of Clans and Families*. Brussels: Crisis Group (Middle East Report No. 71). Tilgjengelig fra: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm> [lastet ned 22. januar 2008]
- Dawood, 2003. The "state-ization" of the tribe and the tribalization of the state: the case of Iraq. I: Jabar & Dawod (red) *Tribes and power. Nationalism and ethnicity in the Middle East*. London: Saqi.
- Europa World Plus, 2008. *Palestinian Autonomous Areas, Recent History*. [online betalingstjeneste] Routledge. Tilgjengelig fra: <http://www.europaworld.com/entry/ps.hi> [lastet ned 12. februar 2008]
- Human Rights Watch, 2006. *A question of security. Violence against Palestinian women and girls*. New York: Human Rights Watch. Volume 18. No. 7. November. Tilgjengelig fra: <http://hrw.org/reports/2006/opt1106/> [lastet ned 2. juli 2008]
- Lia, Brynjar, 2006. *A Police Force without a State. A History of the Palestinian Security Forces in the West Bank and Gaza*. Reading, UK: Ithaca.
- Al-Mezan Center for Human Rights, 2007. *Jungel of Guns and Law of the Jungle*. Jabalya, Gaza Strip; Al-Mezan Center for Human Rights. January. Tilgjengelig fra: http://www.mezan.org/document/state_of_insecurity_en.pdf [lastet ned 30. januar 2008]
- PHRMG, 2008. *List of Palestinian death by gunfire*. Jerusalem: PHRMG. Tilgjengelig fra: http://www.phrmg.org/phrmg%20documents/Gunfire%20tables/Tables/gunfire_english.htm [lastet ned 2. juli 2008]
- UNRWA, 2008. *Gaza Refugee Camp Profile*. Gaza: UNRWA. Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/unrwa/refugees/gaza.html> [lastet ned 18. januar 2008]

Muntlige kilder

- Jabarin, Shawan. Leder for Al-Haq. Ramallah, 5. mars 2008.
- Pelham, Nicolas. Analytiker i Crisis Group. Jerusalem, 9. mars 2008.
- Rabbani, Muin. Samfunnsforsker tilknyttet Fafo. Al-Ram, 4. mars 2008.
- En ansatt ved en av de internasjonale organisasjonene med tilstedeværelse i Gaza som ønsker å være anonym. Jerusalem, mars 2008.
- Palestiner fra Gazastripen bosatt i Norge som ønsker å være anonym. Vedkommende har bl.a. arbeidet med konflikthåndtering mellom klaner i Gaza. Oslo, januar 2008.
- Palestiner fra Gazastripen bosatt i Norge som ønsker å være anonym. Oslo, februar 2008.